

HALLINTOTUOMIOISTUINPÄIVÄ 8.11.2006

Turun hallinto-oikeuden ylituomari Hannu Renvall

EUROOPAN NEUVOSTON CEPEJ JA PILOTTITUOMIOISTUIMET

Herra presidentti, hyvät kollegat, bästa kolleger!

Aiheeni otsikko saattaa olla hiukan vaikeaselkoinen. Olemme puhuneet tähän asti Euroopan Unionista. Euroopan Neuvostokin lienee sinänsä kaikille tuttu. Euroopan Neuvostohan on se laajempi, mutta samalla hieman pehmeämpiä asioita käsittelevä eurooppalaisten valtioiden yhteistyöjärjestö. Euroopan Neuvosto kattaa 46:lla jäsenvaltiollaan laajasti koko Euroopan. Mukana ovat myös Venäjä ja Turkki, Turkki jo vuodesta 1949 asti. Jäseniä ovat Azerbaidžan ja Armeniakkin.

Me tunnemme Euroopan Neuvoston parhaiten ihmisoikeuksien valvojana: ihmisoikeussopimuksesta ja ihmisoikeustuomioistuimesta. Neuvoston toimialaan kuuluu kuitenkin ihmisoikeuksien lisäksi runsaasti muitakin elämänalueita: esimerkkinä vaikkapa sellaiset kuin koulutus, kulttuuri ja ympäristö. Yksi toimiala on myös oikeudellinen yhteistyö.

Mutta: jos Euroopan Neuvosto onkin meille tuttu, niin mikä sitten on tuo CEPEJ? Ja mikä pilottituomioistuinten verkosto? Näiden kahden väliin on lisäksi – asian saamiseksi hieman ymmärrettävämmäksi – liitettävä vielä yksi termi: Framework Programme on the processing each case within an optimum and foreseeable timeframe.

Näiden käsitteiden selventämiseksi olen rakentanut esitykseni vanhan katekismuksen metodilla, kysymällä jokaisen kohdalla: “Mitä se on?”

Ensiksi CEPEJ. Mitä se on?

CEPEJ on yksi Euroopan Neuvoston oikeudellista yhteistyötä toteuttavista komiteoista ja komissioista. Lyhenne CEPEJ tulee komission ranskankielisestä nimestä Commission européenne pour l’efficacité de la justice. CEPEJin tehtävänä on edistää oikeudenhoidon tehokkuutta ja laatua jäsenmaissa. Se on perustettu vuonna 2002. Kantavana tausta-ajatuksena on edistää oikeusvaltioidea ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopassa. CEPEJ arvioi eri maiden oikeudellisia järjestelmiä, niiden oikeuslaitoksen toimintaa ja tuloksia, tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Näiden arvioiden pohjalta se tuottaa raportteja ja muuta materiaalia jäsenmaiden käyttöön. Viimeisin eri maiden tuomioistuinten toimintaa laajasti arvioiva raportti on ilmestynyt aivan juuri, lokakuussa 2006. Se perustuu vuoden 2004 tietoihin.

Myöskin muunlaista toimintaa on: CEPEJ järjestää vuosittain 25. lokakuuta jäsenmaissa erityisen tuomioistuinpäivän, The European Day of Civil Justice. Suomessa se tunnetaan nimellä Lainkäyttö tutuksi. Tällä pyritään tekemään tunnetuksi kunkin maan oikeuslaitoksen toimintaa omassa maassa muun muassa järjestämällä avoimien ovien päiviä ja mallioikeudenkäyntejä tuomioistuimissa. Meillä tuo päivä on toistaiseksi painottunut lähinnä siviilijuttujen oikeudenkäynnin esittelypäiväksi, vaikka tässä yhteydessä ilmaisu Civil Justice lienee tulkittava laajemmin tarkoittaen lähinnä muita kuin rikosasioita.

Tuona samana päivänä jaetaan vuosittain myös eurooppalainen The Crystal Scales on Justice -palkinto – oikeuden kristallivaaka – parhaasta sellaisesta ideasta, jolla oikeudenkäytön laatua ja tehokkuutta on jäsenmaissa voitu vuoden aikana edistää. Palkinnon jakaminen perustuu kilpailuun, jossa eri maista ilmoitettuja kehittämishankkeita verrataan keskenään. Oikeusministeriön oikeushallinto-osaston päällikkö, ylijohtaja Kiesiläinen, joka CEPEJissä edustaa Suomea, on vakuuttanut, että myös hallintotuomioistuimilla on täydet mahdollisuudet osallistua kilpailuun – ja luonnollisesti myös voittaa tuo palkinto.

Entä sitten Framework Programme? Mitä se on?

Mainitulla CEPEJillä on vireillä useita erilaisia hankkeita ja ohjelmia jäsenmaiden oikeudenhoidon arvioimiseksi ja tehostamiseksi. Tämä Framework Programme on runko-ohjelma, jolla pyritään lyhentämään juttujen käsittelyaikoja ja tekemään käsittelyajoista entistä ennakoitavampia. Ohjelma sisältää kaikkiaan 18 eri toimintalinjaa, jotka kaikki tähtäävät tavoiteltuun päämäärään eli käsittelyaikojen hallitsemiseen. Tämä keinovalikoima sisältää monenlaisia ulottuvuuksia. Useat niistä ovat sinänsä meillekin hyvin tuttuja, kuten käytettävissä oleviin voimavaroihin vaikuttaminen, optimaalisten käsittelyaikojen määrittely, lainsäädännön laatu, menettelytapojen kehittäminen.

Yhtenä osiona keinovalikoimaan kuuluu myös jäsenmaiden välisen pilottituomioistuinten verkoston perustaminen. Ajatuksena on, että valitsemalla jäsenmaista kustakin yksi tai useampia tuomioistuimia tällaisiksi pilottituomioistuimiksi voidaan saada tietoa siitä, minkälaisilla keinoilla käsittelyaikoihin on eri maissa käytännössä voitu vaikuttaa.

Näin päästiinkin jo pilottituomioistuimiin. Mitä ne sitten ovat?

Pilottituomioistuimet ovat kustakin maasta eräänlaisiksi tiedonkerääjiksi ja -välittäjiksi valittuja tuomioistuimia. Niiden kautta pyritään saamaan ihan kenttätasolta, käytännön tuomareilta tietoja konkreettisista, jokapäiväisessä työssä käytettävistä keinoista, joilla käsittelyaikoja voidaan lyhentää ja ennakoida. Ajatuksena on etsiä eri maista niin

sanottuja parhaita käytäntöjä, joita muidenkin maiden tuomioistuimet ja tuomarit voisivat käyttää hyväkseen käsittelyaikojen hallinnassa. Käsittelyajathan ovat ongelma monissa jäsenmaissa, mikä näkyy hyvin esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuksista. Tavoitteena on myös parantaa oikeudenkäynnin osapuolten mahdollisuutta saada tietoa prosessin kulusta ja asian kulloisestakin käsittelyvaiheesta.

Tietojen keruu tapahtuu sähköisesti, tallentamalla kussakin tuomioistuimessa tietoja yhteiseen tietokantaan. Tietosisältö perustuu sihteeristön tekemään kysymyslistaan. Kielinä ovat englanti ja ranska. Vastauksista kootaan yhteenvetoraportteja CEPEJin eri hankkeiden tarpeisiin ja tietenkin myös pilottituomioistuinten omaan käyttöön.

Suomesta pilottituomioistuinta on kolme: Rovaniemen hovioikeus, Turun hallinto-oikeus ja Turun käräjäoikeus. Valinnan on tehnyt oikeusministeriö näiden tuomioistuinten suostumuksella. Käytännön työstä ensisijaisen vastuun ovat kantaneet kuhunkin tuomioistuimeen valitut yhteyshenkilöt, meillä hallintopäällikkö Hannamajja Falck. Verkostoon tallennetut ideat ovat luonnollisesti kuitenkin koko organisaation tuottamia, yhteisesti keskustellen, normaalin toiminnan suunnittelun ja kehittämisen tuloksena.

Verkosto on vielä sangen uusi asia. Osallistuvat tuomioistuimet valittiin vapusta 2005. Toistaiseksi on käyty läpi yksi peruskysymyskierros, jonka alustavat vastauskoosteet on toimitettu takaisin pilottituomioistuimille tarkastettavaksi. Eri maiden yhteyshenkilöt ovat kokoontuneet kerran yhteiseen seminaariin keskustelemaan verkoston toiminnan kehittämisestä. Tuo seminaari pidettiin tämän vuoden huhtikuussa Bukarestissa, Romaniassa, joka tuolloin oli Euroopan Neuvoston puheenjohtajamaa. Jatkossa pilottituomioistuinta on tarkoitus käyttää myös niiden uusien ideoiden testaajina, joita verkostoyhteistyö toivottavasti jatkossa tuottaa käsittelyaikojen hallintaan.

Herra puheenjohtaja, hyvät kuulijat!

Osallistuminen yleiseurooppalaiseen oikeusyhteistyöhön on tähän mennessä mielestäni osoittanut, että ongelmat ovat monessa suhteessa yhtäläisiä koko Euroopassa, vaikka oikeusjärjestelmät ja -kulttuurit eroavatkin toisistaan suuresti. Toisaalta voi sanoa, että vaikka meilläkin käsittelyajat toistuvasti ovat julkisenkin keskustelun kohteena, ongelmamme eivät eurooppalaisen oikeusturvataso mittapuulla arvioiden ole ehkä kuitenkaan ainakaan maanosamme pahimpia.